

ישיבת הפתל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביגדור הלוי נבנצל שליט"א

לפרשת תרומה תשע"ב

"וְעֲשִׂיתָ שֶׁלֶחַן" - וסעודת פורים

שולחן הפנים - רמז למלכות

ה' מלמד את משה רבינו כיצד להקים את המשכן. הכלים הפנימיים במשכן הם שלשה: המנורה, מזבח הזהב והשולחן. שלשה כלים אלו מרמזים לשלשת הדברים שהעולם עומד עליהם - תורה, עבודה וגמילות חסדים (אבות פ"א מ"ב). המנורה רומזת לתורה, [פי גר מְצַנֵּה וְתוֹרָה אִוֵּר] (משלי ו, כג), המזבח רומז לעבודה, והשולחן עם הלחם שעליו - לגמילות חסדים. חוץ מזה, היו גם שלשה זרים בכלי המשכן - "שלשה זרים הן: של מזבח, ושל ארון ושל שלחן" (יומא עב, ב). הזרים הם כעין כתרים שהיו על הכלים, ומרמזים לשלשה כתרים - כתר תורה, כתר כהונה וכתר מלכות (ע"י אבות פ"ד מ"ג, ויומא שם). הזר שבארון, שהיו מונחים בו הלוחות וספר תורה שכתב משה רבינו (ב"ב יד, א), מרמז לכתר תורה, הזר שבמזבח מרמז לכתר כהונה, והזר שבשולחן מרמז לכתר מלכות, "שהשולחן הוא סימן לעושר מלכים" (רש"י יומא שם).

את הלחם שעל השולחן היו הכהנים עורכים ביום השבת, ובשבת הבאה היו עורכים על השולחן לחם חדש ואוכלים את הישן. לחם זה היה אסור באכילה לזרים, ובכל זאת קרה פעם אחת שזר אכל מלחם הפנים: כאשר ברח דוד מפני שאול, בא דוד לנוב עיר הכהנים וביקש מאחיהם להכין לחם לאכול. וַיִּתֵּן לוֹ הַכֹּהֵן קֶדֶשׁ, כִּי לֹא הָיָה שָׁם לֶחֶם כִּי אִם לֶחֶם הַפְּנִים" (שמו"א כא, ז). דוד היה באותה שעה במצב של פיקוח נפש (מנחות צו, א), כי אחזו בולמוס (רש"י שם), וכיון שלא היה שם לחם אחר, נתן לו אחיהם לחם הפנים, ודוד אכל אותו.

למה סובבה ההשגחה דבר כזה לדוד המלך, שיאלץ לאכול מלחם הפנים שאסור באכילה לזרים? אמנם דוד אוכל את הלחם בהיתר, אבל סוף סוף היתר זה הוא רק בבחינת "דחוייה", ולא "הותרה", וא"כ למה מביא ה' לדוד דבר כזה? היד ה' תקצר מלהביא לו לחם אחר, או אוכל אחר שאין בו איסור?!

ועוד קשה: הרי נס גדול היה פה, באכילתו של דוד. חז"ל מספרים, שדוד המלך אכל ברעבונו עשרים וארבעה לחמים! שנים עשר לחמים מן השבת שעברה שהוסרו באותו יום מעל השולחן, ושנים עשר לחמים נוספים שנאפו באותו יום כדי לשים אותם על השולחן. כל לחם כזה היה נאפה משני עשרונים סולת (ויקרא כד, ה), שהם קצת יותר משלשה ק"ג. נמצא, שמשקלם של עשרים וארבעה לחמים הם למעלה משבעים ושנים ק"ג! גם אדם רעב מאד שאחזו בולמוס, לא יכול באופן טבעי לאכול כמות כזאת. ממש בלתי טבעי מה שה' עשה כאן, שדוד יצליח לאכול ברעבונו כמות כזו של לחם. כמו כן, גם הבולמוס עצמו לא היה טבעי - בולמוס כזה, שלא פג מדוד עד שסיים לאכול את כל עשרים וארבעה הלחמים! [שכן אם היה הבולמוס פג ממנו לפני שסיים לאכול את כל הלחמים, היה

מחוייב להפסיק מיד את אכילתו]. השאלה אפוא מתעצמת: למה עשה הקב"ה שני נסים כאלו, שיגרמו לדוד לאכול עשרים וארבעה לחמים שאסורים עליו באכילה? כמדומני שהכוונה היתה לרמז בזה על נתינת כתר המלוכה לדוד המלך. אמנם בכתר הכהונה זכה אהרן לדורות עולם, וכתר תורה מונח לפני כל ישראל, וכל הרוצה יכול לבוא ולזכות בו (ע"י יומא עב, ב), אבל את כתר המלכות מקבל דוד המלך. והיות וכתר המלכות מרומז בשולחן הפנים, ובאופן המותר אין שום אפשרות להאכיל את דוד מן הלחם שעל השולחן, על כן גורמים לו מן השמים להיות במצב של פיקוח נפש, ושלא יהיה בנמצא שום לחם אחר חוץ ממנו, כדי שיהיה מוכרח לאכול מלחם הפנים, ובכך לרמז לו, שהוא זוכה כעת בכתר המלכות.

זכר ללחם הפנים בסעודת השבת

השולחן עם הלחם שעליו, משפיעים שפע של פרנסה בעולם. חז"ל אומרים, "אמר הקב"ה, הִבִּיאוּ לִפְנֵי עוֹמֵר בַּפֶּסַח, כְּדִי שֶׁתִּתְבָּרַךְ לָכֶם תְּבוּאָה שֶׁבַשְׂדוֹת... הִבִּיאוּ לִפְנֵי שְׁתֵּי הַלֶּחֶם בַּעֲצֵרָת, כְּדִי שִׁיתְּבָרְכוּ לָכֶם פִּירוֹת הָאֵילָן¹... נִסְכּוֹ לִפְנֵי מִים בַּחֵג, כְּדִי שִׁיתְּבָרְכוּ לָכֶם גִּשְׁמֵי שָׁנָה" (ר"ה טז, א). עוד אמרו, שכל זמן שהיה המקדש קיים, והיו מביאים נסכים מארץ יהודה - היין ביהודה לא היה מחמיץ. ומשחרב המקדש, נתבטל הדבר הזה (ע"י פסחים מב, ב ורש"י שם). משמע, שכאשר מקריבים קרבן ממין מסויים, כל אותו המין מתברך בעולם. ממילא, כעין זה יש לומר, שע"י הנחת לחם הפנים על השולחן, מתברכת הפרנסה בעולם.

בזוהר הקדוש מובא, שראוי להניח על שולחן השבת ארבע ככרות לחם בכל סעודה, כך שבסך הכל יהיו בג' סעודות השבת י"ב ככרות לחם על השולחן, כנגד י"ב ככרות של לחם הפנים (זוהר ח"ג רמה, א ב"רעיא מהימנא"). והארי"ל ז"ל סבר, שראוי לסדר על השולחן י"ב ככרות בכל סעודה בשבת ("שערי תשובה" או"ח סי' רע"ד סק"א)². כי השבת היא מקור הברכה, ועל כן טוב לסדר בה שנים עשר לחמים על השולחן, כנגד לחם הפנים, להשפיע ע"י זה שפע ברכה לששת ימי המעשה. יש שנוהגים לעשות כך ממש, להניח שנים עשר לחמים על שולחן השבת. אבל הגר"א סובר שאין צורך בזה, ודי בשתי ככרות בלבד לכל סעודה, כפי שמפורש בגמרא (שבת ק"ז, ב). לגר"א הרי יש שיטה, שהזוהר אינו מחולק בשום מקום עם הגמרא, רק שאין אנו יודעים את הפירוש הנכון בזוהר או בגמרא, ולכן נראה לנו שיש סתירות ביניהם (עליות אליהו דף י"ח הערה ז). מטעם זה סובר הגר"א, שגם כאן אין סתירה בין הזוהר לגמרא, וגם לדעת הזוהר די בשתי ככרות

"פְּלִים מְפִלִים שׁוֹנִים" (אסתר א, ז), הלא הם כלי כסף וזהב שנבזזו מן המקדש, ובהם הוגש היין לאורחי המשתה (אסתר ד, א, יא). כיצד אפשר להשתתף במעמד נורא שכזה? ודאי שאסור להשתתף במשתה כזה! מרדכי באמת מזהיר את יהודי שושן שלא להשתתף במשתה, אבל הם לא שומעים לו (אסתר ד, ז, יד). "הזקן הזה, מה הוא כבר מבין?... הרי ברור שחייבים להשתתף במשתה הזו! יש כאן הזדמנות פז לטפח יחסים טובים עם הגויים שאנו שוכנים בתוכם, וכן להוכיח נאמנות למלך. אם אף יהודי אחד לא יגיע למשתה, הדבר עלול להתפרש כחוסר נאמנות למלך, ומי יודע מה עלולות להיות התוצאות מזה!" מסיבות אלו, יהודי שושן מחליטים שלא לשמוע בקול מרדכי. הם הולכים למשתה, ובכך מביאים על עצמם את גזרתו של המן, "מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע". כך אמרו תלמידיו של רשב"י לרבם.

אמר להם רבי שמעון: "אם כן, שבשושן יהרגו, שבכל העולם כולו אל יהרגו". שהרי רק יהודי שושן הוזמנו למשתה והשתתפו בו, ולמה נגזרה הגזרה על כל היהודים שבכל מדינות המלך אחשוורוש? "אמרו לו, אמור אתה! אמר להם, מפני שהשתתחו לצלם". אמנם זה לא קרה בימי אחשוורוש והמן, אלא בימי נבוכדנצר, וכבר עברו כשישים שנה מאז, אבל בימי נבוכדנצר, כשהוא העמיד צלם - חוץ מחנניה מישאל ועזריה שלא השתתחו לו, ודניאל שלא היה שם (סנה' זג, א), ישראל בכללותם השתתחו לצלם, ועל זה נגזרה עליהם עכשיו הגזרה. "אמרו לו [תלמידיו לרשב"י], וכי משוא פנים יש בדבר?" אם באמת היו חייבים מיתה, למה הקב"ה ביטל אותה? - "אמר להם: הם לא עשו אלא לפנים, אף הקב"ה לא עשה עמהן אלא לפנים". ישראל לא רצו באמת להשתתחו לצלם. רק מפחד המלך עשו כן. לכן, גם הקב"ה החליט רק להפחיד אותם, ולא רצה באמת להשמידם. ונשאלת השאלה: מה התחדש כעת? הרי מזמן נבוכדנצר עברו כבר הרבה שנים. למה נגזרה רק עכשיו הגזרה על מה שעשו בימי נבוכדנצר?

אולי אפשר לתרץ כך: כבר כתבו התוספות בשם רבינו תם, שאותו צלם לא היה עבודה זרה, אלא אנדרטא בעלמא שעשה נבוכדנצר לכבוד עצמו, ומצד עיקר הדין לא היה איסור להשתתחו לה (תוס' פסחים נג, ב ד"ה מה). ובכל זאת, חנניה מישאל ועזריה מצאו לנכון לקדש את השם, וללכת לכבשן האש ולא להשתתחו לאותו צלם, ושאר היהודים לא מצאו לנכון לעשות כן. הם לא עברו על איסור עבודה זרה, אפילו לא על לאו של חילול השם, אלא שלא קיימו עשה של קידוש השם. ביטלו עשה ק"ו, לא עשה שהיו חייבים בו.

אם כן, אפשר לומר, שמסיבה זו הכל "עבר בשקט" מימות נבוכדנצר עד היום. כי לא היתה סיבה של ממש להעניש את ישראל על מה שהשתתחו לצלם. אבל עכשיו, כשיהודי שושן נהנו מסעודתו של אותו רשע, נהיה "עינדא דריתחא" בשמים, ובעידנא דריתחא מענישים גם על ביטול עשה קיומי (מנחות מא, א). לכן נזכר להם עתה העוון הזה, שהשתתחו לצלם בימי נבוכדנצר, וביטלו את העשה של

לכל סעודה (מעשה רב סי' קכ"ג). אלא ששתי ככרות לכל סעודה הן שש ככרות לכל הסעודות כולם, וכשברצעין אותן³ הן נעשות שנים עשר חצאים, וזהו כנגד י"ב ככרות של לחם הפנים⁴.

שולחן הפנים ופורים

והנה, לשולחן וללחם הפנים יש קשר גם ל... פורים! בפרשת אמור מביאה התורה את סדר המועדים (ויקרא כג). התורה מפרטת שם את כל המועדים המקודשים - שבת, ומועדי ה', מניסן ועד תשרי. פרשה זו מסיימת בחג הסוכות. מיד אח"כ מופיעה פרשת הדלקת המנורה: "צו אַתְּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֵיךְ שֶׁמֶן זַיִת תְּזַבְּחֵהָ לְמָאֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד... עַל הַמִּנְרָה הַטְּהֹרָה יַעֲרֹךְ אֶת הַנֵּרוֹת וְכוּ' (שם כד, א-ד). מדוע מופיעה פרשה זו לאחר פרשת המועדים? מה לה ולמועדים? כותב הרוקח (סי' רכ"ה וסי' ר"מ), שיש כאן רמז למועד נוסף שבא לאחר חג הסוכות, ומועד זה קשור לשמן זית ולהדלקת מנורה. מהו המועד הזה? כמובן, זהו חנוכה, שזמנו לאחר חג הסוכות. לכן נסמכה פרשה זו לפרשת המועדים המסתיימת בחג הסוכות.

מיד לאחר פרשת השמן והמנורה מופיעה עוד פרשה אחת, וענינה - השולחן ולחם הפנים (ויקרא כד, ה-ט). מה פרשה זו עושה כאן? אמר הרוקח (סי' ר"מ), שגם בזה יש רמז למועד נוסף שבא לאחר חנוכה, ובמועד זה מצות היום היא סעודה ומשתה, [וגם הנס נעשה בו ע"י סעודה ומשתה - משתה אחשוורוש, ומשתה אסתר הראשון והשני]. מהו מועד זה? - כמובן, מועד זה הוא פורים! הרי שפורים נרמז בתורה בפרשת לחם הפנים!

על מה באה גזרת המן?

פורים נרמז בתורה בפרשת לחם הפנים, וגם החטא שבגללו באה הגזרה על ישראל קשור לעניני אכילה ושתייה.

הגמרא מביאה (מגילה יב, א), שתלמידיו של רשב"י שאלו אותו, מפני מה נתחייבו ישראל שבאותו הדור פליה? - הרי לא רק המן גזר מיתה על היהודים, אלא גם הקב"ה גזר כך, כפי שאמרו במדרש (אסתר ז, יח), וכפי שמובא בסליחות לתענית אסתר, ["צוֹר הַסְּפִים לְכַתּוֹב לְאַבְדֵי שְׁבָרָם"] (ועי' רש"י אסתר ד, א). למה גזר הקב"ה גזרה כזו על ישראל? - כך שאלו תלמידיו של רשב"י את רבם. "אמר להם רשב"י, אָמְרוּ אִתְּם. אָמְרוּ לוֹ, מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע". אחשוורוש עושה "לְכָל הָעַם הַנִּמְצָאִים בְּשׁוֹשַׁן הַבֵּיכָה לְמַגְדֹּל וְעַד קֶטָן מִשְׁתָּה שְׂבָעַת יָמִים" (אסתר א, ה), וגם היהודים אשר בשושן משתתפים במשתה הזו - לכן נגזרה עליהם גזרת המן.

מה היתה הבעיה להשתתף באותו משתה? בעיה אחת שהיתה שם, היא עצם הישיבה במשתה יחד עם גויים, מה שעלול להוביל להתקרבות למעשיהם ולהתבוללות בהם. אבל חוץ מזה, חז"ל מוסרים לנו שאחשוורוש עשה את אותו משתה מפני שלפי חשבוננו עבר זמן גאולתם של ישראל, ללא שנגאלו. מזה הסיק אחשוורוש, שאין עוד תקוה לישראל להגאל, ו"לכבוד" זה עשה את המשתה (מגילה יא, ב). חז"ל מוסרים עוד, ש"לכבוד" הארוע לבש אחשוורוש את בגדי הכהן הגדול שנשדדו ע"י נבוכדנצר בחורבן הבית ונתגלגלו לידיו של אחשוורוש (שם יב, א. ועי' רש"י שם), וכן צוה להוציא מן הגנוז

שאלה שותים - אלה לומדים, ואין חשש לכך שהעולם ישאר בלי תלמוד תורה⁵ (חתם סופר סוף פרשת תצוה דף פא ע"ב ד"ה לקיים).

אבל חשבת, חוץ ממה שכתב החתם סופר, אולי מותר לומר תירוצו נוסף לשאלתו, והוא זה: אם היו קובעים את פורים ביום המלחמה, היה נראה מזה כאילו ההודאה לה' היא רק על ההצלה הגשמיית שהיתה פיוס זה. והרי לא רק על זה אנו מודים לה', אלא גם, ובעיקר, על התוצאה הרוחנית של התשועה, שזכו להגיע למדרגה רמה של קבלת התורה מרצון (שבת פח, א). אמנם גם בסיני היתה קבלה גדולה, כמו שקראנו בשבת האחרונה, שאמרו "נעשה ונשמע" (שמות כד, ז), אבל למעשה היו צריכים לכפות עליהם הר כגיגית כדי שיקבלו את התורה (שבת פח, א). חז"ל באמת אומרים, "מכאן מודעא רבה לאורייתא" (שם), "שאם יזמינם הקב"ה לדין, למה לא קיימתם מה שקבלתם עליכם, יש להם תשובה - שקבלוה באונס" (רש"י שם)⁶. כלומר, הקבלה של "נעשה ונשמע" לא היתה כל כך בלב שלם ובנפש חפצה, ורק מחמת אונס קבלו את התורה. אבל עכשיו - "הדור קבלוה בימי אחשוורוש" (שבת פח, א). חוזרים ומקבלים את התורה, והפעם - בשמחה וברצון גמור, וזה היה רק לאחר המלחמה, כשנחו מאויביהם.

מדוע רק לאחר המלחמה, ולא בשעת המלחמה עצמה? - כי אם היו מקבלים את התורה בשעת המלחמה, היה נשאר מקום לטענת אונס, שקבלו את עול התורה מפחד המלחמה. לכן "הדור קבלוה" אחרי המלחמה, כשכבר עבר האונס, שאז ברור שהקבלה היא מרצון ולא מאונס. על כן קראו לימים הַאֲלָה פורים - לי"ד וט"ו באדר, ולא לי"ג בו - כי דוקא בימים אלה התבררה המדרגה של "קיימו וקבלו"⁷, שקבלו את התורה ברצון, ולא מתוך הכרח וכפייה, ובטלה טענת "מודעה רבה לאורייתא" שהיתה קודם.

עמלק הראשון הרי בא כדי למנוע ממנו את מתן התורה. הפסוק אומר, "וַיִּבֹא עֲמֶלֶק וַיִּלָּחֶם עִם יִשְׂרָאֵל בְּרִפְיֵיהֶם" (שמות יז, ח). מה היא רפידיהם? רפידיהם היא התחנה האחרונה של ישראל במדבר, לפני שהגיעו אל הר סיני (ע"י שם יט, ב). ומדוע בא עמלק להלחם עם ישראל דוקא שם? - כי עיקר מטרתו במלחמה זו היתה, למנוע את מתן תורה⁸, [כפי שנזכר בפיוט לשבת זכור: "רצו שְׁלוֹל מִתֵּן לְפִיִּים". כלומר, רצו למנוע את מתן תורה, שניתנה בקולות ובלפידים⁹ (שם כ, טו)]. לכן, כשישראל מתקרבים אל הר סיני, זה הזמן לצאת למלחמה נגדם, כדי למנוע מהם לקבל את התורה. הוא מבין שמתן תורה הוא מהפכה רוחנית גדולה בעולם, ולכן הוא מנסה למנוע אותה. ממילא, אם המלחמה של עמלק היא נגד התורה, הרי הנצחון על עמלק הוא נצחון התורה, שקבלנו את התורה מחדש, "הדור קבלוה בימי אחשוורוש".

ובאמת, הנס של פורים רמוז גם בפרשה של מלחמת עמלק: "וַיִּבֹא עֲמֶלֶק וַיִּלָּחֶם עִם יִשְׂרָאֵל בְּרִפְיֵיהֶם" (שמות יז, ח) - "בְּרִפְיֵיהֶם" בגימטריא "פורים" (336). "וּמִשָּׁה אֶהְרֶן נָחֹר עָלוּ רֵאשֵׁי הַגְּבָעָה" (שם י, י) - "מִשָּׁה אֶהְרֶן נָחֹר" (עם הוא"ו של "נחור") בגימטריא "אחשוורוש" (821). "אֶמְתָּחָ אֶת זֶכֶר עֲמֶלֶק" (שם, יד) - ראשי תיבות: "אסתר, מרדכי, חרבונה,

"וַיִּנְקְדְּשֵׁי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (ויקרא כב, לב).

לפי זה יש לבאר עוד, למה בהתחלה, כששאלו את רשב"י מפני מה נתחייבו ישראל שבאותו הדור פליה, לא ענה להם מיד "מפני שהשתחוו לצלם", אלא אמר להם "אמרו אתם". כי דבר זה בפני עצמו אינו סיבה מספקת להענישן, אם לא בעידנא דריתחא. אבל אחרי שאמרו לו שנהנו מסעודתו של אותו רשע - זוהי כבר סיבה לפקוד עליהם גם את העוון הזה, שהשתחוו לצלם.

זה אולי טעם, למה תקנו תענית אסתר לדורות. אמנם תענית זו אינה תענית של אבל, אלא רק לזכר התענית שהתענו אז בי"ג אדר, בזמן המלחמה (ע"י משנ"ב סי' תרפ"ו סק"ב), אבל בכל זאת, למה תקנו אותה? הרי אנו בזמן של שמחה! אולי התשובה היא, שתענית זו היא תיקון ל"נהנו מסעודתו של אותו רשע". בזה שאנו מבטלים קצת מעצמנו הנאת אכילה ושתייה ביום זה, אנו מתקנים את החטא של "נהנו מסעודתו של אותו רשע".

ההצלה מהמן היתה ע"י שתי סעודות שעשתה אסתר. לכן תיקנו לנו ימי משתה ושמחה, לשמוח בהם באכילה ושתייה, "ויתקן סעודה נאה כפי אשר תמצא ידו" (רמב"ם הלכ' מגילה פ"ב הט"ו). ובכל זאת כותב הרמב"ם, "מוטב לאדם להרבות במתנות אביונים מלהרבות בסעודתו וקְשִׁלוֹת מנות לְרַעְיוֹ, שאין שם שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגו' (רמב"ם הלכ' מגילה פ"ב הי"ז). זו התקנה העיקרית בפורים, יתור מ"משתה ושמחה", ואפילו יותר ממשלוח מנות, [שגם היא תקנה עבור האחרים, אך אינה מיוחדת לעניים]. שיהיה לך לב לדאוג לאחריך האביון, שגם לו תהיה אפשרות לשמוח בפורים. חז"ל הרי אמרו, "בזמן שבית המקדש קיים - מזבח מכפר על אדם. ועכשיו - שולחנו של אדם מכפר עליו" (חגיגה כז, א). והיינו, שיתן משולחנו לתלמידי חכמים ולעניים (רש"י ותוס' שם).

למה לא תקנו לעשות פורים בי"ג באדר?

יש עוד שאלה ששואלים: למה קבעו לעשות את פורים בימי "ד" וט"ו באדר, שהם הימים "אֲשֶׁר נָחַו בָּהֶם הַיְהוּדִים מֵאֲבִיבֵיהֶם"? (אסתר ט, כב) לכאורה היה מתאים יותר לקבוע את פורים ליום י"ג באדר, שבו "נִקְּהָלוּ הַיְהוּדִים... לְשָׁלַח יָד בְּמִבְקְשֵׁי רָעָתָם" (שם, ב), ובו היו עיקר הנס וההצלה, "אֲשֶׁר יִשְׁלְטוּ הַיְהוּדִים הַמָּה בְּשִׁנְאֵיהֶם... וַיַּעֲשׂוּ בְּשִׁנְאֵיהֶם כְּרִצּוֹנָם" (שם, א-ה). [ובשושן שנלחמו גם בי"ד - יעשו שני ימים פורים, בי"ג ובי"ד].

החתם סופר שואל שאלה זו, ועונה כך: אם היה נקבע פורים לי"ג באדר, היו כל ישראל עושים פורים ביום אחד, והיה נוצר מצב שכל ישראל נמצאים במצב של "עד דלא ידע" ומתבטלים מתורה. [כנראה רצונו לומר, שיש בזה סכנה לקיום העולם, כמבואר בנפש החיים (שער א' פט"ז בהגה"ה), ש"כל חיותם וקיומם של העולמות כולם הוא רק על ידי התורה הקדושה כשישראל עוסקין בה... ואילו היה העולם מקצה ועד קצהו פנוי אף רגע אחד מעסק והתבוננות בתורה הקדושה, היו חוזרים כל העולמות לתהו ובהו"]. ועל כן לא קבעו את פורים ביום המלחמה, אלא ביום המנוחה, בי"ד לבני שאר המדינות, ובט"ו לבני שושן. נמצא, שפיוס שאלה שותים - אלה לומדים, וביום

השיחה נערכה לפי הבנתו של העורך,
וכל טעות או חסרון (אם ישנם) יש לתלות בעורך בלבד.

הַתְּנֵי". ארבעת האנשים שהביאו לתשועה. "כִּי יָד עַל פֶּס הַיְהוָה" (שם, טז) - "כִּסּ הַיְהוָה" בגימטריא "הַתְּנֵי" (95). וכן "יָד" בגימטריא "יָד", ו"י-ה" בגימטריא ט"ו, לרמז שבימים האלה בחודש אדר, "מִלְחָמָה לְהַ' פְּעֻמָּלֶק מְדָר דָּר" (שם), ש"הימים האֵלֶּה נִזְכָּרִים וְנִנְעָשִׂים בְּכָל דּוֹר וְדוֹר... וְזָכְרָם לֹא יִסּוּף מִזְרָעָם" (אסתר ט, כח). י"ד וט"ו באדר הם ימי פורים לדורות עולם. יהי רצון שנזכה לאורה ושמחה וששון יקר.

1. ע"י רש"י (ר"ה טז, א ד"ה שתי הלחם) שהקשה, מה לשתי הלחם ולפירות האילן, והרי שתי הלחם באים מן החיטה. ובראשונה בשני אופנים: א) שתי הלחם, הם המתירים להביא בכורים למקדש (ע"י רש"י שמות כג, טז), והבכורים באים משבעת המינים בלבד (בכורים פ"א מ"ג), שרובם - פירות האילן הם; ב) לשיטת רבי יהודה (שהוא בעל המימרא שם ב"ה), עץ שאכל ממנו אדם הראשון - חיטה היה (סנה' ע, ב). [והיינו, שקודם הָטָא אדם הראשון היתה החיטה עץ, ורק אחר כך נשתנתה להיות כפי שהיא היום. וגם לעתיד לבוא, בעולם המתוקן, "עתידה חטה שְׁתַּמְרָם כְּדָקְלָה, ועולה בראש הרים" (כתובות קיא, ב). ולכן, בחג השבועות, שתוקן בו חטא עץ הדעת ע"י קבלת התורה (ע"י שבת קמו, א) - [ואור זה מתעורר בכל שנה מחדש ביום זה] - ניתן להחשיב את החיטה כעץ, ולהביא בהקרבנה ברכה לפירות האילן ("מחשבות חרוץ" אות ט"ו דף ס, א)].
2. וכן מבואר בתקוני זוהר (סוף דף פד, א): "צריך שית נהמין מהאי סטרא, ושית נהמין מהאי סטרא". וכן בפיוט "אזמר בשבחין" לליל שבת (שחיבר האר"י ז"ל) נאמר: "שכינתא תתערט בשית נהמי לסטר" וכו'. משמע שצריך לסדר י"ב ככרות, ששה כנגד ששה, כמבואר בתקוני זוהר הנ"ל. וכן בפיוט "אסדר לסעודתא" ליום השבת (שגם אותו חיבר האר"י ז"ל) נאמר: "יְגַלְגַּל לְךָ טַעְמֵי יְבִיתָהּ יִסְרָאֵל נְהַמִּי".
3. כשיטתו בביאורו לשו"ע (או"ח סי' רע"ד סק"א), שצריך לבצוע את שתי הככרות בכל סעודה (כדעת הרשב"א ורב האי גאון), ולא רק אחת מהן (כשיטת רש"י).
4. וע"י מאמר מקיף על שיטת הגר"א בענין זה בקובץ "ישורון" - תשנ"ט (עמ' שע"ב ואילך).
5. וע"י גם רמב"ן (ריש מס' מגילה) ור"ן (על הרי"ף שם) שדנו בשאלה זו, למה לא תיקנו אנשי כנסת הגדולה שיעשו כל ישראל פורים ביום אחד. הרמב"ן כתב, שהפרדים היו בסכנה יותר מן המוקפים, וממילא גם נס ההצלה היה אצלם יותר גדול. ובתחילה רק הם היו עושים מעצמם זכר לנס בכל שנה (ביום י"ד), והמוקפים לא היו עושים כלום. ורק לאחר כמה שנים תקנו מרדכי ובית דינו גם למוקפים לעשות זכר לנס. "וראו להקדים פרוזים למוקפים, מפני שהיה נסם גדול, ושהם התחילו במצוה תחלה לעשות להם לבדם יו"ט, לפיכך קבעו יו"ט של פרוזים ביומן, ושיהא מיוחד להם, ושל מוקפים קבעו ביום נוח של שושן". והר"ן הקשה על זה, שהרי המוקפים לא היו יכולים לבטוח בהיקף החומה שבעירם, שהרי גם אויביהם היו גרים עמם בתוך העיר, וא"כ למה לא עשו גם המוקפים זכר לנס מעצמם כמו שעשו הפרוזים? (וע"ש עוד כמה קושיות שהקשה על הרמב"ן). ולכן כתב הר"ן, שהטעם שלא תיקנו לעשות פורים לכולם ביום אחד, הוא "מפני שהיהודים היושבים בערי הפרוזות והיהודים אשר בשושן לא נחו מאויביהם ביום אחד, שהרי היהודים הפרוזים נחו בי"ד, והיהודים אשר בשושן נחו בט"ו, ועשו מאליהם כל אחד ביום מנוחתו משתה ושמחה. לפיכך, כשקבעו עליהם יו"ט לדורות, קבעוהו לכל אחד ביום שנה בו. וְהָשׂוּ כָל הַכֹּרֵכִים הַמוֹקְפִים חוּמָה לְשׁוֹשָׁן [שהיא מוקפת חומה], מפני שבה היה עיקר הנס". [והרמב"ן ג"כ כתב בתחילה טעם זה, אך כתב עליו: "ואין טעם זה מתוק וטוב בעיני". וע"י בדבריו שבאר, למה אין טעם זה נכון בעיני].
6. כמובן, האמת היא, שטענה זו אין בה ממש. הרי הקב"ה הוא מלך העולם, ואם מלך העולם החליט לתת לנו תורה, הרי שהתורה מחייבת אותנו בין אם נרצה ובין אם לא נרצה. [וכבר רמז לזה הרמב"ן (שבת פח, א), שהקשה: "אם קודם אחשוורוש לא היו מצווים, למה נענשו? ואם נאמר מפני שעברו על גזרת מלכם - א"כ בטלה מודעה זו"]. אלא שהקב"ה ברחמיו מתייחס לענין, כאילו יש כאן טענת פטור מחמת אונס.
7. וכמו שהקדימו בסניי "נעשה" ל"נשמע", כך הקדימו בימי אחשוורוש "קִיְמוּ" ל"קִבְלוּ". וכן נאמר "כִּי קָבַל הַיְהוּדִים אֶת אֲשֶׁר הִחְלוּ לַעֲשׂוֹת" (אסתר ט, כג), בלשון יחיד, וכן בפסוק "קִיְמוּ וְקִבְלוּ הַיְהוּדִים", הכתיב הוא "קִיְמוּ וקבל הַיְהוּדִים", בלשון יחיד. לרמז שנעשו אגודה אחת כמו במעמד הר סיני שנאמר בו "נִיחַן יָשָׁם וְיִשְׁרָאֵל נִגְדָה הָהָר" (שמות יט, ב), כאיש אחד בלבד אחד (רש"י שם), שזהו תנאי לקבלת התורה (שפת אמת לפורים תרס"א).
8. ע"י פרי צדיק (שמות, פרשת זכור אות י') ושפת אמת (יתרו תרל"ה) שכתבו כן, שעמלק רצה למנוע את מתן תורה. ואולי יש למצוא סמך לדבר בדברי המהר"ל, שכתב וז"ל: "כאשר היו גוברים על המן, זכו ישראל למדריגה עליונה מאד וזכו לתורה. אף כי כבר היה להם התורה, זכו להיות דבקים במעלות התורה השכלית. וקודם זה, אף שהיה התורה להם, היה להם מונע, הוא עמלק, המבטל את דביקת ישראל בתורה" ("אור חדש" על הפסוק "ליהודים היתה אורה" וכו').
9. דכיון שברפידים רפו ידיהם של ישראל מדברי תורה (כמבואר במכילתא, דלכן נקרא המקום ההוא "רפידים"), נפתח בזה פתח לעמלק לבוא ולשלול מהם את התורה לגמרי. [אך יש מפרשים, שב"רצו לשלול מתן לפידים" הכונה היא לישראל, שרצו ליטול לעצמם את התורה פְּשָׁלָה. שהרי גם דברי הפיטן לפני כן מדברים בישראל: "תִּמְיָמִים בְּעוֹדָם בְּסִין רְפוּדִים, שְׁבוּן עַדִי עֲפֹדִים, רְצוּ שְׁלוּל מִתֵּן לְפִידִים" וכו'.